

భావం : మానవులు ధరించే బంగారు భుజకీర్తులు, హోరాలు, పుష్టులు, అందమైన కొప్పు ముదులు, సుగంధ జలాలతో అభిషేకాలు, నిజమైన భూపణాలు కావు. పవిత్రమైన వాక్యాలే మంచి భూపణాలు. తక్కిన భూపణాలన్నీ సశించిపోయేవే. కాబట్టి, వాక్యాలనే భూపణాల్ని అందరు ధరించి లోకంలో మెఘును పొందాలి.

నీతి : మంచి మాటలే మనిషికి అలంకారం.

అర్థాలు : భూరిమయ = బంగారంతో చేయబడిన; అంగదము = సంది కదియము; తారహిరము = సక్కుతమాల; కేశపాశము = జడ

వ్యాఖ్యానం : మానవుడు అందంగా కనపడాలని బంగారు భుజకీర్తులు, హోరాలు ధరిస్తాడు. జాట్లును అలంకరించుకొంటాడు. సుగంధ ద్రవ్యాలతో అభిషేకం చేసుకొంటాడు. ఇవన్నీ నిజమైన అలంకారాలు కావు. పవిత్రమైన వాక్య మానవునికి నిజమైన అలంకారం. తక్కిన అలంకారాలన్నీ సశించిపోతాయి.

Meaning: Men may wear golden winged ornaments on their shoulders, or men may wear costly gem-studded necklaces. Flowers and elaborate hair-dos may be worn, or perfumes may have been used. But they are not the true ornaments nor do they impress others enough. The really valuable jewels are wise and beautiful words, while the other kind of ornaments can perish or be lost.

Moral: Gentle, wise words are truly beautiful ornaments.

55. విద్యచే, భూషితుండుయి వెలయుచున్న
దొడరిపర్చింపదగుసుమీ దుర్జనుండు
చారు మాణిక్యభూషిత శస్త్ర మస్త్ర
కంఱ గల, పస్నగము భయంకరము గాదె.

- భర్తృహరి

భావం : త్రాపసాము తలపై ప్రకాశించే మణి వుంటుంది. అయినా, ఆ పాము భయంకరంగా వుంటుంది. దానిని దూరంగా వుంచాలి. అలాగే ఎంత విద్యావంతుడైనను, సత్పువర్తన లేని వానిని దూరంగా వుంచాలి.

నీతి : సత్పువర్తనలేని విద్యావంతుడు సర్పం లాంబివాడు.

అర్థాలు : పస్నగము = పాము

వ్యాఖ్యానం : విద్యావంతుడైనవాడు సుగుణవంతుడై కూడ వుండాలి. అలా కాని వానిని లోకం గౌరవించదు. దూరంగా వుంచుతుంది. ఉదాహరణకు పాము తల మీద ప్రకాశించే మణి వుంటుంది. అయినప్పటికి, పామును చూచి అందరూ భయపడతారు. దగ్గరకు రానీయరు. కాబట్టి విద్యావంతులైన వారు సత్పువర్తన అలవర్చుకోవాలి.

Meaning:- The cobra has a beautiful gem on its hood yet all are afraid of the snake as it is fearsome and dangerous. Thus people keep their distance from it. Similarly it is wise to stay away from a person if his character is not noble and good, no matter how learned or scholarly he may be.

Moral: A man with poor character is dangerous like a snake even if he is a learned man.

6. సజ్జన పద్ధతి

56. అవని విథుండు నేరుపరియై చరియించిన, గొల్చువార లె
ట్లవగుణులైన నేమి పనులన్నియు జీకురు వారి చేతనే,
ప్రవిషుల సీతిశాలి యగు రాముని కార్యము మర్కుటంబులే
తవిలి యొనర్చవే జలధి దాటి సురారుల ద్రుంచి, భాస్కర!

ఖాపం : శ్రీరాముడు సీతిశాలి, సమర్పుడు కాబట్టి, ఆయన ఆదేశంతో వానర సైన్యం సముద్రం దాటి,
లంకలో ప్రవేశించి, రాక్షసులను సంహరించి సీతను విడిపించి రామకార్యం నెరవేర్చగలిగింది. అలాగే,
రాజు సమర్పుడైతే అతని కొలువులో పుండేవారు ఎల్లోవారైనా, రాజకార్యాలనన్నింటినీ చక్కగా నిర్వహించగలరు.

సీతి : నాయకుడు సమర్పుడైతే, ఎలాంటివారి చేతనైనా పనులు చేయించగలడు.

అర్థాలు : అవగుణులు = చెడ్డగుణులు కలిగినవారు; సురారులు = రాక్షసులు; మర్కుటములు = కోతులు

వ్యాఖ్యానం : 'యథా రాజు తథా ప్రతా' అనే విషయం ఇక్కడ చెప్పబడింది. అంటే, రాజు ఎలా ప్రవర్తిస్తాడో
ప్రజలు కూడా అలాగే ప్రవర్తిస్తారని అర్థం. నాయకుడు సమర్పుడైతే, అతడు తన అనుచరుల చేత కూడా
సమర్పంగా పనిచేయించగలడు. ఒక సంఘ్యలో మొదట ఒకటి అంక వేసి, తర్వాత సున్నాలు పెడితే, సున్నాలకు
విలువ పెరుగుతుంది. ఆ ఒకటి అంక తీసివేస్తే, సున్నాలకు విలువుండదు. ఆ ఒకటి అంక నాయకుడు.
సున్నాలు అనుచరులు అని యిక్కడ అర్థం చేసుకోవాలి. ఉదాహరణకు శ్రీరాముడు శౌర్యశాలి, సమర్పుడు
కాబట్టి, ఆయన ఆదేశంతో వానరసైన్యం సముద్రాన్ని దాటి, లంకలో ప్రవేశించి, రాక్షసులను సంహరించి,

Meaning: Lord Sri Rama was a very virtuous and a great man. Hence under his command the army of monkeys crossed the sea, entered Lanka, killed the demons and helped rescue Sita, and were able to complete Rama's mission. Similarly if the king is an able man, his courtiers and subjects can efficiently carry out the jobs entrusted to them irrespective of their character. The saying that the subjects always follow the lead of their king is a very true statement.

Irrespective = not taking into account

Moral: If the leader is an able man, he can get anything done by his followers, no matter what kind of people they are.

57. బల్దిద్దున సత్రభువ పాయక యుండిన గాని, రఘులో
జిల్లరవారు నూరుగురు సేరిన దేజము గల్గుదెయ్యెడన్
చల్లని చందురుండెడసి సన్మహ జుక్కలు కోటియున్న రం
జిల్లనె వెన్నెలలో జగము చీకటు లన్నియుబాయ, భాస్కరా!

ఫావం : ఆకాశంలో ఎన్ని చుక్కలున్నా, చంద్రుడు వచ్చినప్పుడే చీకట్లు తొలగిపోయి చల్లని వెన్నెల కాస్తుంది.
అదే విధంగా సభలో ఎందరు సభాసదులున్నా, బలవంతుడైన సత్రభువ వచ్చినప్పుడే సభలో తేజస్సు వెళ్లివిరిస్తుంది.

సీతి : సభలో ఎందరున్నా, సమర్పుడైన నాయకుడున్నప్పుడే సభ రక్తిగడుతుంది.

అర్థాలు : బల్దిద్దు = బలవంతుడు; ఎడసి = లేకుండ

వ్యాఖ్యానం : రాజుస్తానంలో మంత్రులు, సామంతులు, తక్కిన పరివారం చేరివుంటారు. కానీ, బలవంతుడైన సత్రభువ వచ్చి సింహసనం మీద కూర్చున్నప్పుడే ఆస్తానానికి కళాకాంతులు వస్తాయి. అదే విధంగా ఒక సభలో సదస్యులెందరో ఆసీనులై వుంటారు. కానీ, పేరు ప్రశ్నాతులు గల ముఖ్య అతిథి ప్రవేశించినప్పుడే సభ శోభాయమానమౌతుంది. ఉదాహరణకు, ఆకాశంలో లక్ష్మి కొలది నక్కలూలంటాయి. కానీ చంద్రుడు ఉదయించినప్పుడే చీకటి తొలగి వెన్నెల కాస్తుంది. అందరికి ఆహ్లాదం కలుగుతుంది.

Meaning: There could be countless stars in the sky, but the darkness can be dispelled only when the moon rises. Similarly there could be a crowd of hundred courtiers assembled in the court, but the assembly is complete only when a strong and mighty king adorns the throne.

Dispel = remove

Adorn = decorate

Moral: An assembly is complete and effective only when a great leader presides over it.

58. తమ కార్యంబు పరిత్యజించియు బరార్థప్రాపకుల్ సజ్జనుల్,
దమ కార్యంబు ఘుటీంచుచున్ బరహితార్థవ్యాప్తుల్ మధ్యముల్,
దమకై యుస్కాపితార్థ ఘూతుకజనుల్ దైత్యుల్, వృథాన్యార్థభం
గము గావించెడువారలెవ్వరో యొరుంగన్ శక్కుమే యెరికిన్.

- భర్తుహరి

భావం : తమ కార్యాన్ని వదలుకొని, యితరులకు మేలు చేసేవారు సజ్జనులు. తమ కార్యాన్ని నెరవేర్పుకొంటూ, యితరుల కార్యాలను చేసేవారు మధ్యములు. తమ కార్యం కోసం యితరుల కార్యాన్ని చెడగొట్టేవారు అధములు. తమకు ఎటువంటి మేలు కలుగకపోయినా యితరుల కార్యాన్ని వృథాగా భంగపరచేవాళ్లను, ఏమని పిలవాలో శెలియదంలేదు.

సీతి : స్వార్థం వదలుకొని, పరులకు సేవ చేయువారు ఉత్తములు.

అర్థాలు : అస్యహితార్థ ఘూరుకజనుల్ = ఇతరుల కార్యాలను భంగపరిచే వాళ్లు; దైత్యుల్ = రాక్షసులు; వృథాన్యార్థంగము = వృథాగా ఇతరుల కార్యాలను భంగపరవటం; పరార్థప్రాపకుల్ = ఇతరులకు మేలు చేయువారు; పరహితార్థవ్యాప్తుల్ = పరులకు మేలు చేయుటే వృత్తిగా గలవారు.

Meaning: People who help others, neglecting their own work are truly the best among mankind, they are virtuous. Others who help others while taking care of their own work are the next best. The third group of people who spoil others' work to promote their own are the worst kind of people. There are still others who do not gain anything for themselves but yet harm others' work. They cannot be described with a suitable word and are beyond any expression.

Moral: People who are unselfish and help others are the best among mankind.

59. సీతి ప్రొథవిహారులైన నిపుణుల్ నిందింపనీ మెచ్చనీ,
భ్యాతింజెందిన సంపదల్ నిలువనీ గాథంబుగా సాగనీ,
ఘూతంబప్పుడ పొందనీ నియతిమైగానీ యుగాంతంబునన్
సీతి శాఫ్యపథంబు దప్పరు గదా నిత్యంబు ధీరోత్తముల్.

- భర్తుపూరి

భావం : సీతివిదులైన నిపుణులు నిందించినా, మెచ్చుకొన్నా తమ సంపదులు నిల్చినా, తరిగిపోతున్నా, దెబ్బులు తగిలినా, తగలకపోయినా ధీరోత్తములైన వారు తమ సీతి మార్గాన్ని తప్పి నదవరు.

సీతి : ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా, సజ్జనులు సీతి దప్పరు.

అర్థాలు : ఘూతము = దెబ్బు; శాఫ్యపథంబు = పొగడదగిన మార్గం.

వ్యాఖ్యానం : ఇక్కడ ధీరోత్తములైన వారిని గూర్చి చెప్పడం జరిగింది. సీతివిదులైన నిపుణులు నిందించవచ్చు, మెచ్చుకోవచ్చు. తన సంపదులు నిలువవచ్చు, తరిగిపోవచ్చు. తనకు మేలు జరుగవచ్చు, కీడు కలుగవచ్చు. అయినా ధీరులైనవారు తామెన్నుకొన్న సీతి మార్గాన్ని తప్పి చరించరు.

Meaning: Truly righteous men do not stray from the path of what is right and true. It does not matter to them whether others praise them or criticize them, whether they faced with troubles or their path runs smooth.

Moral: Righteous people adhere to what is right. It matters little to them if they have to face difficulties in life.

60. ఆపదలందు కైర్యగుణ మంచిత సంపదలందు దాల్చియున్
భూపసభాంతరాళమున బుప్పులవాళ్ళతురత్పు, మాజి బా
హాపటుశక్తియున్, యశమునం దనురక్తియు, విద్యయందు వాం
ఛాపరిపృథివ్యున్, బ్రక్షతి జన్మ గుణంబులు సజ్జనాళికిన్.
- భర్తుపారి

ఫాం : ఆపదలను కైర్యంగా ఎదురోపుడం, సంపదలు వచ్చినప్పుడు ఉర్ధుగా వుండడం, రాజసభలో వాక్యతుర్యాన్ని ప్రదర్శించడం, యుద్ధంలో భుజశక్తిని కల్గి వుండడం, కీర్తిపై కోరిక వుండడం, విద్యను నేర్చుకోవాలని ఆశపదటం - ఇవి సజ్జనుల యొక్క సహజ గుణాలు.

సీఱి : సజ్జనులకు సద్గుణాలు సహజమైనవి.

అర్థాలు : ఆజి = యుద్ధము; వాంఛాపరిపృథి = కోరిక పెంచుకొనుట; తాల్చి = ఉర్ధు

Meaning: The natural qualities of virtuous men are to face trials and tribulations with courage, maintain their equanimity and modesty while enjoying prosperity, speak with tact and diplomacy in a royal court, fight with valour in war, have ambition for fame, and a great thirst for learning.

Tribulations = distress

Equanimity = calm

Valour = courage

Moral: Virtues are natural for righteous men.

7. స్వార్థ పద్ధతి

62. స్వార్థమును జయించు సంస్కరమే, భేద
మగును, మానవునకు మృగమునకును,
స్వార్థమును జయింపజాలని మనుజాండు
మిగిలిపోవు జగతి మృగముగానె.

- మానవ గీత

ఖాపం : స్వార్థ శక్తిని జయించగల సంస్కరమున్నవాడే మానవుడు. స్వార్థశక్తిని జయించలేనివాడు మృగంగా మిగిలిపోతాడు. అందువల్ల, ప్రతి నరుడు మృగత్వదశ నుండి మానవత్వ దశకు ఎదగాలి. దానికి త్యాగం అవసరం.

సీతి : స్వార్థాన్ని జయించినవాడే మానవుడు.

వ్యాఖ్యానం : స్వార్థాన్ని జయించడమే మానవత్వమని యక్కడ చెప్పబడింది. స్వార్థం సర్వ జీవులకు సామాన్య ధర్మం. కానీ, సంస్కరంతో ఈ స్వార్థాన్ని జయించడమే మానవునకు, మృగానికి వున్న భేదం. స్వార్థాన్ని జయించలేని మానవుడు మృగంలాగే మిగిలిపోతాడు. మానవుడు తన విజ్ఞాన శక్తితో స్వార్థాన్ని జయించాలి.

Meaning: A truly cultured man is one who is able to conquer selfishness. The difference between a human being and a beast is the ability of man to overcome selfishness. If a human being cannot conquer selfishness he will remain a beast.

Moral: A true human being is one who has overcome selfishness.

64. అడవిలోని జంతువాకలైనప్పుడు
తింది తినును కడుపు నిండు వరకె
అటులగాక, మనుజుదాశతో సర్వమ్యు
దోచుకొనును పిదపదాచుకొనును.

- మానవగీత

ఖావం : అడవిలో పుండే జంతువు ఆకలైనప్పుడే మరొక జంతువును చంపి తింటుంది. మనిషి అట్లా కాదు ఆశతో సర్వ సంపదల్ని దోచుకొంటాడు. తర్వాత దాచుకొంటాడు. ఈ విషయంలో మనిషి, జంతువు కంటే హీనుడని చెప్పవచ్చు.

సీతి : మానవుడు జంతు దశ నుండి మానవత్వ దశకు ఎదగాలి.

వ్యాఖ్యానం : ఇక్కడ జంతువులకు, మానవులకు పున్న భేదాన్ని గూర్చి చెప్పబడింది. అడవిలో పున్న జంతువు ఆకలియైనప్పుడు మాత్రమే ఇంకొక జంతువును చంపి, ఆకలి తీరే వరకు తింటుంది. తర్వాతి దినాలకు ఆహారాన్ని దాచిపెట్టుకొనదు. మానవుడట్లా కాదు. ఆకలి తీరిన తర్వాత కూడ, ఆహారాన్ని ఆశతో దోచుకొని దాచుకొంటాడు. ఈ విషయంలో మానవుడు జంతువు కంటే హీనంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు.

Meaning: The beast in the forest kills only to satisfy its hunger. Man, on the other hand plunders to satisfy his greed and then hoards his plunder. This act of his makes him far inferior to any beast.

Plunder = దోచుకోవడం, Hoard = దాచుకోవడం

Moral: Mankind has to progress from the beastly level to a human level.

8. అర్థ పద్ధతి

66. ఇచ్చువాని యొర్క నీయని వాడున్న
చచ్చగాని యావి సాగనీడు
కల్పతరువు క్రింద గచ్చచెట్టున్నట్లు
విశ్వదాభిరామ విసురవేమ!

ఖాపం : దాత దగ్గర లోభి చేరినట్లుయై, అతడు ఎవ్వరికీ ఏమీ యాయనీయడు. వాడు కల్పవృక్షం క్రింద ముండ్లతో కూడుకొన్న గచ్చ పొదలాంబివాడు.

సీతి : లోభిని దూరంగా వుంచాలి.

వ్యాఖ్యానం : కల్పతరువు అంటే మనం కోరిన ఫలాలనిచ్చే దేవతా వృక్షం. దాని దగ్గర ముండ్లతో నిండిన గచ్చచెట్టు వుంటే, అక్కడికి ఎవరును పోలేరు. ఆ ఫలాలను అందుకోలేరు, అదే విధంగా ఒక దానశీలి వర్ష, లోభి చేరితే, అర్ధించేవారిని దగ్గరకు రానీయడు దానశీలి వారికట్టి సాయం చేయలేదు.

Meaning: If a miser is close to a generous man, he will not allow him to give anything in charity to anyone. The mythical tree of paradise is the 'kalpavriksha' which is capable of granting anything that one desires. A miser is like the thorny bush, under the kalpavriksha, which prevents all from the benefits it grants.

Moral: One is wise to keep away from miserly men.

67. ధనము కూడబెట్టి దానంబు సేయక
 తాను తినక లెస్సుదాచు లోభి,
 తేనెలీగు కూర్చు తెరువరికియ్యదా
 విశ్వదాభిరామ విసురవేమ!

ఫావం : తాను తినకుండా, దానం చేయకుండా, లోభి కూడబెట్టిన ధనం, చివరకు పరులపాలొతుంది. తేనెలీగు లేనెతెట్టిలో కూర్చు పెట్టిన తేనె, చివరకు ఒక బాటుసారి పాలైపోతుంది గదా. పాచిపండ్ల వాడు దాచిపెడితే బంగారు పండ్ల వాడు తింటాడు.

సీతి : లోభి ధనం పరుల పాలవుతుంది కనుక ధనాన్ని సద్గ్యానియోగం చేయాలి.

అరాయి : తెరువరి = బాటుసారి

వ్యాఖ్యానం : బాల్యంలో దారిప్ర్యం పల్ల, ఎన్నో కష్టేలను ఎదుర్కొని, చదువుకొని, ఒక వృత్తిని చేపట్టి ధనార్థన చేసేవారు ఎందరో లోకంలో వున్నారు. చిన్నప్పుడు ధనం లేక, పడ్డ బాధల్ని తలచుకొంటూ తాము సంపాదించిన ధనాన్ని అపురూపంగా చూచుకొని, దానిని తమ కోసం కాని, తమ భార్య కోసం కాని ఖర్చు పెట్టడానికి ఇష్టపడక, దాచుకొనేవారు కూడ వున్నారు. అలా దాచుకొన్న ధనం దొంగల పాలైపోవచ్చు. అదాయం పన్ను శాఖవారి చేతికి చిక్కపడ్డు. ఆ విధంగా కూడబెట్టిన ధనాన్ని లోభి పోగొట్టుకుంటాడు.

Meaning: A miser, who does not spend on himself, or others, keeps his wealth untouched. He does not realize that one day that wealth will find its way into another's hands, like honey, that is collected so diligently by the bees, is enjoyed by someone else.

Diligently = శ్రద్ధతో

Moral: A miser's wealth is never used by him and is used by others after him. Wealth is meant to be spent well for good actions.

68. కలిమిగల్గునాడు, కానడు మదమున
 లేమి నాడు మొదలె లేదుపెట్ట,
 కలిమిలేమి లేని కాలమ్ము గలుగునా!
 విశ్వదాభిరామ విసురవేమ!

ఫావం : ధనం పున్నాడు గర్వంతో ఎవ్వరికీ దానం చేయడు. ధనం లేని నాడు తాను దానం చేయాలనుకోన్నా చేయలేదు. కలిమి, లేమి రెండు లేని కాలం పుండరు కదా!

సీతి : ధనం ఉన్నప్పుడే దానం చేయాలి.

వ్యాఖ్యనం : తల్లిదండ్రుల నుండి గాని, తమ స్వయంకృషి వల్ల గాని, ధనాన్ని పొందేవారు ఎందరో వున్నారు. అలా ధనవంతులైన కొందరు ధన గర్జంతో మదించి, ఎవ్వరికీ దానం గాని, సాయం గాని చేయరు. అనుకోకుండ వ్యాపారంలో వచ్చిన స్ఫుం వల్ల గాని, తమ పిల్లలు దుబారా చేయడం వల్ల గాని, వారా ధనాన్ని పోగొట్టుకొంటారు. అప్పుడు దానధర్మాలు చేయాలని వారు ప్రయత్నించినా వారి చేతిలో ధనం లేనందువల్ల, ఆ ప్రయత్నాలు ఘలించవు. ధనం చేతిలో వున్నప్పుడు అట్టే పనులు చేయలేకపోయామని వారు చింతలో మనిగిపోతారు. ధనం ఉన్న కాలం వుంటుంది. ధనం లేని కాలం వుంటుంది. రెండు లేని కాలం వుండదని వారు అలస్యంగా తెలుసుకొంటారు.

Meaning: A rich man has no heart to spend when he is prosperous and wealthy as his riches blind him with arrogance. He does not share his wealth with anyone. A man in poverty cannot be generous because he does not have the ability to do so. It is strange

that people cannot spend for charitable acts, when they are well off and when in poverty they have nothing to spend. Either riches or poverty are with man all the time.

Moral: A man should be generous when he has money.

**69. ధనము లేమి యనుట దావానలంబగు
తన్న జెరచు తనదు దాపుజెరచు
ధనము లేమి, మదిని తలచుట పాపంబు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!**

ఫావం : దారిద్ర్యం దావాగ్ని లాంటిది. అది దరిద్రుట్లే కాదు, అతని దగ్గర వున్న వాళ్ళను కూడ కాల్చేస్తుంది. దారిద్ర్యాన్ని గూర్చి తలచుకోవడం పాపం. అది ఒక పెద్ద పీడకల లాంటిది.

నీతి : దారిద్ర్యం మహా భయంకరమైనది. అది యొవరికి రాకూడదు.

వ్యాఖ్యనం : ఆస్తిపాసులు లేక, రెక్కాడితే కాని, దొక్కాడని నిరువేదల్ని గ్రామాలలో, పట్టణాలలోని బ్రస్తీల్లోని, మురికివాడల్లో మనం చూసున్నాం. వారికి తినడానికి సరిద్దైన తిండి, త్రాగడానికి మంచినీళ్ళు, ఉండడానికి శుభ్రమైన ఇల్లు వుండవు. అక్కడ దుర్గంథం కూడా వ్యాపించి యుంటుంది. అట్టే దారుఱ పరిస్థితి, ఆ ప్రాంతానికంతా విస్తరించి వుంటుంది. నాగరికులైనవారు ఆ ప్రాంతాన్ని దర్శించరు. అట్టే దుర్ఘరదారిద్ర్యాన్ని, వృహించుకోవడమే నాగరిక సమాజానికి పీడకల లాంటిది. కాబట్టి స్వయంకృషితో దరిద్ర్యాన్ని దరిద్ర్యాపులకు రాకుండా చూచుకోవాలి.

Meaning: Poverty is like a fire. It consumes not only the poor man but all those around him. It is wrong to even dwell on the thought of poverty. It is nothing short of a night mare.

Nightmare = frightening dream, దుష్టప్రాం; dwell = ఆలోచన నిలుపు

Moral: Poverty is very frightening. It should never happen to anyone.

70. కలనాటి ధనము లక్ష్ర
గలనాటికి దాచ, గమలగర్భుని వశమా?
నెలనడిమినాటి వెన్నెల
యులవడునే గాదెబోయ నమవసనిసికిన్.

- పెళ్ళన

భాషం : సంపదలో వున్నపుడు తన దగ్గర వున్న ధనాన్ని అవసరం వచ్చిన నాటికి దాచి వుంచడం ఎవ్వరికి సాధ్యం కాదు. పున్నమినాడు కాచిన వెన్నెలను, అమావాస్య నాటికి దాచి వుంచుకోవడం సాధ్యమేనా?

సితి : ఉన్నొటి ధనం, అవసరమున్న నాటికి దాచివుంచలేము.

వ్యాఖ్యానం : ఒక వ్యక్తికి, తల్లిదండ్రుల ద్వారా బోలేదు అస్తి లభించింది. భార్య ద్వారా పెద్ద కట్టుం వచ్చింది. ఇల్లు, పొలం, నగలు ఇత్యాది సంపదాలు సమకూడాయి. నడమంత్రపుసిరిలో ఒళ్ళ తెలియక అతడు విలాసాలలో మునిగి వ్యసనాలకు లోటి, అస్తినంతా కర్మారంలాగా కరగించేశాడు. ఒక్క పైసా కూడా చేతిలో లేనందువల్ల, దినం గడవడం కష్టమైపోయింది. అతని ఆరోగ్యం కూడ క్లించించింది. అట్టి అపదలలో నుంచి బైటపడడానికి అతనికి ధనం అవసరమానది. కానీ అ ధనం అతనికి లభ్యం కాలేదు. తన దగ్గర ధనం వున్నపుడు అవసరానికి పనికి వస్తుందని కొంచెం కూడ దాన్ని దాచుకోలేకపోయాడు. పున్నమి నాటి వెన్నెలను అమావాస్య నాటికి దాచుకోవడం సాధ్యం కాదని అలస్యంగా అతడు తెలిసికొన్నాడు.

Meaning: It does not seem possible to keep aside any amount of wealth for a future rainy day. A man may find that on a day he really needs money he may have none, even though he had been wealthy in the past. The poet asks whether it is possible to store the moonlight of a full moon for the dark night of the new moon.

Moral: Wealth in hand today may not be there for the hour of need, tomorrow.

71. ఏ సరుసకు విత్తముగల,
దానరుడు కులీసుడ ధికుదార్యుడతండే
ధీనిధి, ధన్యుడు నేర్వరి,
నానాగుణగణము కాంచనమ్ముననుండున్

- భర్తుహరి

ఖాపం : ఎవని దగ్గర ధనం వుంటుందో, అతడే మంచి వంశంలో జన్మించినవాడని, గొప్పవాడని, మేధావంతుడని, నేర్వ గలవాడని, జన్మ ధన్యం చేసుకొన్నవాడని జనం కీర్తిస్తారు. అన్ని గుణాలు ధనంలో వున్నాయింటుంది లోకం.

నీతి : ధనం వున్న వారే లోకంలో గొప్పగా చూడబడతారు. కనుక మానవులు ధనార్జున చేయడం అవసరం.

అర్థాలు : కాంచనము = బంగారం.

వ్యాఖ్యానం : లోక స్వభావం విచిత్రమైనది. ధనమే లోకాన్ని నదిపిస్తుందని లోకులు విశ్విస్తారు. ధనం గలవాడే అన్నించేలో గొప్పవాడని మాటలడతారు. అతడే ఉత్తమ వంశస్థుడని, మేధావంతుడని, పెద్ద మనిషి అని, జన్మ ధన్యం చేసుకొన్నవాడని, నేర్వగలవాడని వేనోళ్ళ కీర్తిస్తారు. అతట్టి బంగారంతో పోలుస్తారు. ధనం పోగాటుకొన్నాడంతే, అతట్టి నిక్షమ్మడని తెగడుతారు.

Meaning: Whoever has a great deal of wealth in his possession he is accepted by the world as being born of noble blood. He is also described as a great man, a very intelligent man, a capable man and as one who is a truly blessed man. The world showers praise on him. The world seems to presume that all virtues are found in wealth alone.

Presume = take for granted

Moral: Only a man of wealth is highly respected by all. Hence it is necessary to earn wealth.

73. పుత్రుడిగలవాని పుండు బాట్టినను
వసుధలోన చాలవార్త కెక్కు
పేదవాని ఇంటిపెండైన ఎరుగరు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

అవం : ధనం గలవాని పుండు, బాధపెట్టే, లోకానికంతా అది వార్త అప్పుంది. అదే పేదవాడి ఇంట్లో పెండ్లి అయితే కూడ, ఎవ్వరికి తెలియదు.

నీతి : ధనం గలవాడు ఏ చిస్సుపని చేసినా పెట్ట వార్త అప్పుంది.

ఆర్థాతు : పుత్రుడి = బంగారం

వ్యాఖ్యానం : ధనవంతునికి చిస్సు పుండు లేస్తే, దాని బాధను గూర్చి పెద్దగా రాస్తారు పత్రికలవాళ్లు. అదే నిరుపేదవాని యింట్లో పెండ్లి అయితే కూడ వారు పట్టించుకోరు. దీనిని బట్టి, ప్రపంచం మనుషుల కంటే ధనానికి ఎక్కువ విలువ ఇస్తుందని అర్థమౌతుంది.

Meaning: A sore troubling a rich man, becomes big news, that spreads far and wide, while a wedding in a poor man's home goes totally unnoticed.

sore = పుండు

Moral: Even a minor event in a rich man's house is big news.

76. ‘ఎవని శీలమ్మునెన పరీక్ష సేయ
నెంచితివయేని, అధికారమిచ్చి చూడు’
అన్న అర్యోక్తిలోని గూఢారమెరిగి
ఈయదగు, అధికారమ్మునెవరికైన.

- మానవ గీత

అవం : ‘ఎవరి శీలాన్నెనా పరీక్ష చేయదలుచుకొంటే, రాజ్యాధికారాన్ని యచ్చి చూడండి’ అన్నది అర్యోక్తి. ఇంది అర్థం తెలిసికొన్నటర్చుతనే ఎవ్వరికైనా రాజ్యాధికారం ఇష్టపడం మంచిది.

నీతి : శీలం పరీక్షించకుండా అధికారం ఇష్టకూడదు.

వ్యాఖ్యానం : ‘అధికారం అవినీతికి దారితీస్తుంది. సంఘర్షణైన అధికారం సంఘర్షణైన అవినీతికి దారితీస్తుంది’ అన్నది లోకోక్తి. ఎవరి శీలాన్నెనా పరీక్ష చేయదలుచుకొంటే, అతనికి అధికారమిచ్చి చూడండని విషయాల్లులన్నారు. కాబట్టి పరీక్ష పెట్టి మంచి శీలం గలవానికి రాజ్యాధికారం కట్టబెట్టాలి.

Meaning: It is often said that the character of a man should be first tested and then the reins of power should be put in his hands. It is always better to entrust power to a deserving person, only after carefully making certain that he will not misuse it.

reins = పగ్గం లేదా కళ్లిం

Moral: Power should be given to individuals, only after being certain about their character and sincerity.

77. మాలాకారుండే గతి

పూలను గ్రహియించు, తేటి పుష్పమరందం
బెలీలగ్రోలు, అటులె, స్వ
పాలుడు చేకొనగవలయు ప్రజలధనమ్ముల్.

- సత్యం శివం సుందరం

థాచం : పుష్పహోరాలను తయారుచేసేవాడు ఏ విధంగా పూలను చెట్ల నుండి తనకవసరమైనంత వరకు, చెట్లకు నష్టం రాకుండా కోసుకుంటాడో, పూలలోని తేనెను ఏ విధంగా తుమ్మెద పూలకు నొప్పి తగలకుండా గ్రహిస్తుందో, ఆ విధంగా రాజు ప్రజల నుండి ధనాన్ని గ్రహించాలి. ప్రజల్ని పీడించి పన్నులు వసూలు చేయకూడదు.

సీతి : పూల నుండి తేనెలీగ తేనెను గ్రహించినట్లు ప్రభువు ప్రజల నుండి ధనాన్ని గ్రహించాలి.

వ్యాఖ్యానం : రాజు ప్రజల ధనాన్ని ఎలా స్నేకరించాలో ఇచ్చట చెప్పబడింది. రాజు ప్రజల క్రీమం కోసం ప్రజలను పీడించకుండ, ప్రజల నుండి పన్ను రూపంలో ధనాన్ని వసూలు చేయాలి. ఆ వసూలు పూలదండను కూర్చేవాడు, తీగకు దెబ్బ తగలకుండ ఏ విధంగా పూలను కోసుకొంటాడో తుమ్మెద ఏ విధంగా పుష్పకు నొప్పి లేకుండా తేనెను గ్రహిస్తుందో ఆ విధంగా వుండాలి.

Meaning: A man who weaves garlands chooses his flowers with great care. He takes care that the trees and bushes are not harmed while he picks his flowers. As a bee sucks honey from the flowers, without causing pain to the flower, so also should a king ensure that he collects taxes from his subjects without troubling them. He should never harass his people and extract taxes.

Moral: A king should collect taxes painlessly as a bee sucks honey from a flower.

10. మూర్ఖ పద్ధతి

78. తుమ్మచెట్టు ముండ్లు తోడనే పుట్టును
విత్తులోన నుండి వెడలునట్లు,
మూర్ఖునకు బాధి ముందుగాబట్టును
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

భావం : పుట్టినప్పుడే తుమ్మచెట్టుకు ముండ్లు పుడుతాయి. అవి విత్తు నుండి ప్రారంభమౌతాయి. ఆ రీతినే మూర్ఖునికి చెడ్డబడి పుట్టుకతోనే వస్తుంది.

సీతి : మూర్ఖునికి మూర్ఖత్వం పుట్టుకతోనే వస్తుంది.

వ్యాఖ్యానం : ప్రతి చెట్టుకు, ప్రతి తీవ్రికి దాని గుణం దాని పుట్టుకతోనే వస్తుంది. వేపచెట్టుకు చేదు, తుమ్మచెట్టుకు ముండ్లు, పులి పిల్లలకు క్రూరత్వం పుట్టుకతోనే వస్తాయి. అట్లే మూర్ఖునికి, మూర్ఖత్వం పుట్టుకతో వస్తుంది. పుట్టుకతో వచ్చింది, పుడకలతో గాని పోదంటారు. అంటే జన్మతో వచ్చింది చావుతో గాని పోదని అర్థం.

Meaning: The thorny bush, Acacia Arabica, has thorns right from the time it sprouts from the seed. A foolish man's stupidity is born with him at birth.

Moral: Foolishness is a trait that is present in a fool right from the time of his birth.

trait = చిహ్నం, గుర్తు

79. పాముకన్న లేదు పాపిష్టి యగు జీవి
అట్లే పాము చెప్పినట్లు వినును
ఇలను మూర్ఖజెప్ప నెవ్వరి తరమయా
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

భావం : పాము చాలా పాపిష్టిది. అది మనుష్యుల్ని కరిచి తన విషంతో చంపుతుంది. అట్లే పామును పట్టుకొని నాగస్వరం ఊది ఆడించవచ్చు. కాని మూర్ఖుట్టి ఎన్ని విధాలుగా చెప్పినా, ఒప్పించడం సాధ్యం కాదు.

సీతి : మూర్ఖుడు పాముకంటే పాపిష్టివాడు.

వ్యాఖ్యానం : అన్ని పక్షులు, జంతువులు శిక్షణ యస్తే మనం చెప్పిన పనులు చేస్తాయి. పాము చాలా పాపిష్టి జీవి. అది తన విషపు కోరలతో కరచి మనుష్యుల్ని చంపుతుంది. అట్లే పామును కూడ, నాగస్వరంతో నాట్యం చేయించవచ్చు. కానీ, ఎన్ని విధాలుగా చెప్పినా మూర్ఖుట్టి ఒప్పించలేము.

Meaning: The snake is a horrible creature. It can bite and kill humans. Even such a dreadful creature can be made to dance to the tune of the snake charmer. The fool on the other hand cannot be made to understand and accept anything, however much one may try.

Moral: A fool is often worse than the snake.

80. పొట్లకాయ రాయ పొసగ త్రాటను గట్ట
లీలతోడ వంక లేక పెరుగు,
కుక్కతోకగట్ట గుదురునా చక్కగా?
విశ్వదాభిరామ విసురవేమ!

భావం : పొట్లకాయకు ఒక రాయ కట్టి వ్రేలాడదీనే, అది వంక లేకుండా చక్కగా పెరుగుతుంది. అదే విధంగా కుక్క తోకను చక్కతేయాలని ప్రయత్నిస్తే, దాని వంకర పోదు. అలాగే ఎన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా మూర్ఖుని మనస్సు మారదు.

నీతి : మూర్ఖుని బుద్ధి మార్చడం సాధ్యం కాదు.

వ్యాఖ్యానం : పొట్ల తీగను వందిరివేసి పెంచుతారు. పొట్లకాయలు వందిరి నుండి త్రిందికి వ్రేలాడుతూ పెరుగుతాయి. అందులో కొన్ని వంకరగా వుంటే, వాటిని చక్కగా చేయడానికి త్రాటితో రాయ గట్టుతారు. అప్పుడా కాయలు వంకర లేకుండా పెరుగుతాయి. అదే విధంగా కుక్క తోకను చక్క చేయాలని ప్రయత్నిస్తే దాని వంకర పోదు. అలాగే ఎన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా, మూర్ఖుని మనస్సు మారదు.

Meaning: The snake gourd can be made to grow straight if a stone is hung on its end. Trying to straighten the tail of a dog is an impossible task. Similarly it is impossible to change the mind of a fool.

Moral: It is impossible to convince a fool.

81. వండిపులైనవారు దిగువం దగ నుండగ నల్చుడొక్కడు
డ్ర్యండత ఫీరమెక్కిన బథ ప్రకరంబుల కేమి యెగ్గగున్
గొండొక కోతి చెట్టుకొన కొమ్మల నుండగ, గ్రింద గండభే
రుండ మదేభసింహ నికురంబములుండవె చేరి భాస్కరా!

భావం : ఒక చెట్టు కొన కొమ్మ మీద కోతి కూర్చుని వుంటుంది. నేల మీద ఏనుగులు, సింహోలు వుంటాయి. అంతమాత్రాన కోతికి గొప్పతనం రాదు. ఒక పండిత సభలో, అల్యుడొకదు బలవంతంగా వేదిక నెక్కి అగ్రానసంలో కూర్చుంటాడు. అందువల్ల పండితులైనవారి గొప్పతనం తగ్గిపోదు. అల్యుని బాధి శైఖ పదుతుంది.

నీతి : వ్యక్తిని బట్టి గొప్పతనం కానీ స్తోసాన్ని బట్టి కాదు.

వ్యాఖ్యానం : మనం ఎన్నో సభల్ని చూస్తుంటాము. అప్పోనితులైన చిన్నలు, పెద్దలు, పండితులు, సామాన్యులు వచ్చి, వారి వారి ఆసనాలలో కూర్చుంటారు. అల్యుడైన సామాన్యుడొకదు పిలవకుండానే వేదికనెక్కి అగ్రానసంలో కూర్చుంటాడు. అందువల్ల, క్రింద కూర్చున్న మాన్యుల మర్యాదకు థంగమేర్చడదు. ఉదాహరణకు అరణ్యంలో ఒక చెట్టు క్రింద ఏనుగులు సింహోల వంటి జంతువులు చేరివుంటాయి. కానీ కోతి ఒకటి చెట్టు కొనకొమ్మ మీద నెక్కి కూర్చుంటుంది. అందువల్ల క్రిందనున్న జంతువుల గొప్పతనం తగ్గిపోదు. కోతి బాధి శైఖిటపదుతుంది.

Meaning: A monkey may swing high at the edge of a branch. Lions and elephants may wander below the tree. But that does not in any way help to boost up the worth of the monkey. Similarly if in a scholars' assembly, a fool were to force himself in, and occupies a prominent place, the worth of the scholars is in no way diminished. The foolish man stands out as a misfit among the scholars.

Moral: The worth of an individual is assessed on his character and ability, and not on the position he occupies.

**82. తెలియని మనుజుని సుఖముగ
దెలుపం దగు, సుఖతరముగ దెలుపగ వచ్చున్
దెలిసినవానిం, దెలిసియు
దెలియని నరుదెల్చ బ్రహ్మదేవుని వశమే.**

- భర్తృహరి

భావం : ఏమీ తెలియని వానికి విషయాలను సులభంగా తెలియచేయవచ్చు. తెలిసిన వానికి ఇంకా సులభంగా తెలియచేయవచ్చు. కానీ తెలిసి తెలియని వానికి తెలియచేయడం బ్రహ్మదేవునికి కూడ చేతగాదు.

నీతి : తెలిసి తెలియని వానికి తెలియచెప్పడం అసాధ్యం.

వ్యాఖ్యానం : ఏమీ తెలియని వానిని దగ్గర కూర్చుండ చెట్టుకొని విషయాలను సులపుగా బోధించవచ్చు. అతడు శ్రద్ధతో విని విషయాలను గ్రహిస్తాడు. తెలిసిన వానికి తెలియచెప్పడం చాలా సులభం. అతనికి విషయాలపై అవగాహన వుంటుంది. కాబట్టి వెంటనే వాటిని గ్రహిస్తాడు. తెలిసి తెలియని వానికి బోధించడం చాలా కష్టం. అతడు మిదిమిది జ్ఞానంలో అర్థం లేని ప్రశ్నలు వేస్తాడు. తెలిసినట్లు నటిస్తాడు.

Meaning: It is possible to explain and convince a man who is ignorant. It is also easy to explain to a knowledgeable man. But it is impossible to explain and convince a man with half-baked knowledge.

Moral: It is impossible to explain to a man who has half-baked knowledge.

83. తెలివి యొకింత లేని యొడ, దృష్టుడనై కరిథంగి సర్వమున్
దెలిసితి నంచ గర్వితమతిన్ విహరించితి దొల్లి యిష్టుడు
జ్ఞాలమతులైన పండితుల సన్నిధి నించుక బోధశాలినై
తెలియనివాడనై మెలగితిం గతమయ్యై నితాంతగర్వమున్.

- భర్తుహరి

Author : నాకు కొంచెం ఉడా తెలివి లేనప్పుడు, ఏనుగులాగా మదించి, సర్వం తెలిసినట్లు గర్వంతో
తిరిగాను. మంచి పండితుల వద్దకు వెళ్లి, కొంత తెలివి తెచ్చుకొని, నాకేమీ తెలియదని తెలుసుకొన్నాను.
నా గర్వం వదలిపోయింది. అంతా తెలుసునన్నవాడు అజ్ఞుడు. ఏమీ తెలియదన్నవాడు సర్వజ్ఞుడు.

Sensory : ఎవరూ తనకు అంతా తెలుసని గర్వించకూడదు.

Context : ఇక్కడ తెలివిలేనివాని ప్రవర్తనను గూర్చి చెప్పుబడింది. పూర్వం నాకు ఏ మాత్రం తెలివి
లేనప్పుడు, ఏనుగులాగా గర్వించి, అంతా తెలిసినవాడుగా ప్రవర్తించాను. ప్రస్తుతం మంచి పండితుల దగ్గరకు
వెళ్లి, కొంత తెలివితెచ్చుకొని, నాకేమీ తెలియదన్న విషయాన్ని తెలుసుకొన్నాను. నా గర్వం పూర్తిగా
వదలిపోయింది అని ఆశ్చర్య తెలిపాడు.

Meaning: The poet says “when I knew little, I wandered like a mad elephant, in utter vanity, that I knew everything. When I came upon scholars who were far more learned than I was, my arrogance disappeared. I realized how little I knew”. A man, who believes he knows all, is an ignorant man. One who believes he knows too little is a truly learned man.

Moral: No man should presume that he knows everything, there is to know in this world.

Presume = take for granted

11. దుర్జన పథతి

89. అంతరంగమందు సహరాధములు సేసి
మంచివానివలనె మనుజాడుండు,
ఇతరు లెరుగకున్న నీశ్వరుదెరుగదా?
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

భావం : తన మనస్సులో అపరాధాల్ని చేసి అవి యొవ్వరికి తెలియవని అనుకొని, పైకి మంచివాడుగా నటిస్తుంటాడు దుర్జనుడు. ఇతరులకు తెలియకపోయినా, దైవం గమనిస్తాడు గదా!

సీతి : అందరి కనులు కష్టగలవు గాని దైవం కనులు కష్టలేవు. అందువల్ల తప్పు చేయాడు.

వ్యాఖ్యానం : పైకి పెద్ద మనమ్యలలగా కన్నిస్తూ, మనస్సులో దురాలోచనలు చేసేవారున్నారు. ఉదాహరణకు అగ్ని ప్రమాదాలు, తుఫానులు, భూకంపాల వంటి ప్రకृతి వైపరీత్యాలు సంభవించినప్పుడు, బాధితులైన ప్రజలను ఆదుకోవడానికి కొన్ని సేవా సంస్థలు ముందుకు వస్తుయి. ప్రజల నుండి విరాళాలను విస్తారంగా వసూలు చేసి, అందులో వీలైనంత ఎక్కువ భాగాన్ని రహస్యంగా స్వార్థానికి వాడుకొని ప్రజాసేవకే అంతా ధనం పుపయోగించినట్లు లెక్కలు చూపేవారున్నారు. ఈ విషయం ఇతరులకు తెలియదని వారసుకొంటారు. కానీ దైవం కష్టులు కష్టలేరు కడా. వారి మోసం ఒకసాడు తప్పక లోకానికి తెలుస్తుంది. వారు శిక్షింపబడతారు.

Meaning: A man who sins in his mind and pretends to be a good man in the eyes of the world is, by nature, a bad man. Even if others remain unaware of his evil thoughts God is bound to know about them.

Moral: Never sin even in thought. Others may not know but God will.

90. అల్పబుద్ధి వాని కథికారమిచ్చిన
దొడ్డవారినెల్ల తొలగగొట్టు,
చెప్పు దినెడి కుక్క చెరకు తీపెరుగునా?
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

భావం : చెప్పును తినడానికి అలవాటుపడ్డ కుక్క చెరకు తీపిని తెలుసుకోలేదు. అలాగే అల్పదైనవాడు అధికారంలోకి వస్తే, బుద్ధిమంతుల యొక్క ప్రణ్ణా వీశేషాలు తెలుసుకోలేక, వారిని పదవుల నుండి తొలగిస్తాడు.

సీతి : అల్పనికి అధికారం ఇవ్వకూడదు.

వ్యాఖ్యానం : సదనదీవేచన శక్తి, యోగ్యత లేని అల్పబుద్ధి వానికి బాధ్యతాయుతమైన అధికార పదవి యిష్టకూడదు. అలా యిస్తే, అతడు బుద్ధిమంతుల యొక్క ప్రతిథా విశేషాలను తెలిసికొనలేక వారిని పదవుల నుండి తొలగిస్తాడు. ఉదాహరణకు చెప్పును కొరికి తినడానికి అలవాటు పడ్డ కుక్కలు చెరకు గడను అందిస్తే, అది దాని తీపిని తెలుసుకోలేక త్రోసివేస్తుంది.

Meaning: Dogs love to chew leather footwear. It can never relish the sweetness of sugar cane. Similarly if an evil man attains a position of power, he can never appreciate the worthy advice of good, noble people and gets rid of them.

Attain = get

Moral: Never hand over power to an evil man.

91. అల్పిష్టుడు బల్య నాడంబరముగాను
సజ్జనుండు బల్య చల్లగాను
కంచు ప్రోగునట్లు కనకంబు ప్రోగునా?
విశ్వదాభీరామ విసురవేమ!

భాషం : అల్పిష్టునివాడు కంచులాగా ఆడంబరంగా పల్చుతుంటాడు. సజ్జనుడు బంగారం లాగా చల్లగా పల్చుతుంటాడు. అల్పినికి, సజ్జనునికి పున్న భేదం ఇదే.

సీతి : ఆడంబరం ఎవరికీ తగదు.

వ్యాఖ్యానం : జ్ఞానిస్తున్న అల్పి తనకు లేని గొప్పతనాన్ని చాటుకోవాలని ఆడంబరంగా మాట్లాడతాడు. పూర్వ జ్ఞానవంతుడైన సజ్జనుడు మితంగా సౌమ్యంగా మాట్లాడతాడు. ఉదాహరణకు విలువ లేని కంచు ఘనంగా ప్రోగుతుంది. విలువ గల బంగారం ఆ విధంగా ప్రోగదు. మిత భాషిత్వం, స్నేహిత్వం సజ్జనుల లక్షణం. అతి భాషణం అహంకార భాషణం దుర్జన లక్షణం. అన్నే పడ్డించిన విస్తరి అణిగి మణిగి వుంటుంది. ఏమీ లేని విస్తరి ఎగిరెకిరి పదుతుంది.

Meaning: A man with a weak character is vain. His words are loud and pompous as he is always boasting. A worthy man speaks gentle words sober and dignified. The former's words ring loud like bronze while the latter's words ring low, like gold.

Moral: Vanity is a bad quality in anyone.

Vanity = empty pride

94. వేరు పురుగుచేరి వృక్షంబు జెరచును
 చీడ పురుగు చేరి చేసు జెరుచు
 కుత్సితుందు చేరి గుణవంతు జెరచును
 విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

ఫావం : వ్రేళ్లను తినేనే పురుగు చేరి చెట్టును నాశనం చేస్తుంది. చీడ పురుగు చేరి పంట చేసును నాశనం చేస్తుంది. అలాగే, దుష్టుడు చేరి మంచివాడిని చెడగొడతాడు.

సీతి : కూనే గాడిద మేనే గాడిదను చెడగొడుతుంది.

ఆర్థాతు : కుత్సితుడు = దుర్మార్గుడు

Meaning: The pests that attack the roots of a tree destroy it. Pests can destroy an entire field. Similarly, one bad man's company corrupts even good men who move with him.

Moral: A donkey that brays spoils a donkey that is grazing.

Bray = cry of a donkey.

95. అల్యుడెన్ని పల్లులలయక పల్చిన
 నధికు దూరకుండు నదిరిపడక
 చెట్టు మీద కాకిరెట్ట వేసినయట్లు
 విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!

ఫావం : అల్యుడెనవాడు అధికునిపై నిందలు వేసి, నోరు నొప్పి పుట్టేదాక, అలసిపోక దూషిస్తాడు. అయినప్పటికి అధికుడు అదరకుండా, బెదర కుండా ఆ తిట్టును భరిస్తాడు. ఒక కాకి కోపంతో చెట్టు మీద రెట్టవేస్తే చెట్టు రెక్కచేయడు గడా.

సీతి : కుక్కలరిస్తే ఏనుగు బెదరదు. అలాగే అల్పులను లెక్కచేయకూడదు.

Meaning: A man of low character can shower abuse on a worthy man. Still a worthy man remains undisturbed and does not react. A crow's dropping on a tree does not bother the tree at all.

Moral: The elephant remains calm and undisturbed when dogs bark. Strong, worthy men remains calm when lesser mortals throw abuse at them.

Lesser mortals = అల్పులు.

96. తల నుండు విషము ఘటికిని
వెలయంగా దోకనుండు వృథికమునకున్
తల తోక యనక యుండును
ఖలునకు నిలువెల్ల విషము గదరా సుమతీ.

భాషణ : పాముక తలలో విషం వుంటుంది. తేలుకు తోకలో వుంటుంది. తల, తోక అనకుండా దుష్టవికి నిలువెల్ల విషం వుంటుంది. అలాందే ఖలుని నుండి నిస్సు సీపు రక్తించుకోవాలి.

సీతి : దుర్మార్గుడు దురదగొండిలాంటేవాడు ఎక్కడ తాకినా దురద పుట్టిస్తాడు.

అర్థాలు : ఘటి = పాము; వృథికము = తేలు; ఖలుడు = చెడ్డవాడు

వ్యాఖ్యానం : పాముక తలలో అంటే కోరలలో విషం వుంటుంది. పామును పట్టుకొనేవాడు, దాని తలను ఒడిసిపట్టుకొని, అది తనను కోరలలో కరవకుండా చూసుకొంటాడు. తేలుకు విషం దాని తోక కొండిలో వుంటుంది. తేలును పట్టుకొనేవాడు, అది తన కొండితో కుట్టడానికి వీలులేని విధంగా నేర్చుతో పట్టుకొంటాడు. కాని దుష్టవికి విషం ఒంటి నిండ వుంటుంది. ఎక్కడ పట్టుకొన్నా, అతడు కాటు వేస్తాడు. దుష్టవి విషపు కాటు నుండి తప్పించుకోవడం సాధ్యం కాదు కాబట్టి దుష్టవికి దూరంగా ఉండాలి.

Meaning: Snakes have poison in their fangs, scorpions have poison in their tails, but an evil man has poison all over his body.

Moral: An evil man is like the poisonous plant which causes a rash wherever it touches the body.

97. బలవంతుడ నాకేమని

పలువురతో నిగ్రహించి పలుకుటమేలా?
బలవంతమైన సర్వము
చలిచీమల చేత జిక్కి చావడె సుమతి.

భావం : నేను బలవంతుడై. నన్నెవరును ఓడించేరని పలువురతో గర్చించి పలుకుట మంచిది కాదు.
పాము బలవంతమైనదే కానీ, చలి చీమల గుంపుకు దొరికితే చస్తుంది కదా.

నీతి : మందితో విరోధం పెట్టుకోకు. అనేక మందిని ఒక్కడు ఎదుర్కొకూడదు.

వ్యాఖ్యానం : ఎంత బలవంతుడైనా, పలువురితో విరోధం పెట్టుకోకూడదు. వారితో పోరాటానికి దిగకూడదు.
చీమలతో పోల్చుకొంటే, పాము చాలా బలవంతమైనది. కానీ ఆ చీమలు గుంపుగా వచ్చి, దాడిచేస్తే పాము చస్తుంది.

Meaning: A man should never be over confident, believing he can behave as he pleases, just because he has strength. He should remember that a swarm of ants can kill a huge serpent.

Swarm = గుంపు

Moral: No one should make too many enemies as united they may prove too strong for him.

98. లోకములోన దుర్జనుల లోతు నెరుంగక చేరరాదు, సు
శ్లోకుడు చేరిసం గవయజూతురు చేయుదురెక్కసెక్కముల్
కోకిలగ్న్య చోట గుమిగూడి యుస్వాపు గూతలార్ఘ్యచున్
గాకులు తన్నవే తరిమి కాయము తల్లడమంద, భాస్కర!

భావం : దుర్జనుల లోతుపాతులు తెలుసుకోకుండ, సజ్జనుడు వారి చెంత జేరితే, వారు అతట్టి ఎకసెక్కములాడి గేలి చేస్తారు. ఎలాగంటే, కోకిలను చూచిన కాకులు గుంపుగా చేరి, అనహ్యాగా కూతులు పెట్టి దానిని తన్ని తరిమేయాలని చూస్తాయి కదా!

నీతి : దుర్జనులను దూరంగా ఉంచాలి.

అర్థాలు : సుశ్లోకుడు = మంచి పేరుగలవాడు

వ్యాఖ్యానం : దుర్జనుల లోతుపాతులు తెలిసికొనకుండ, సజ్జనుడు వారితో స్నేహం చేయకూడదు. అలా జరిగితే, దుర్జనులు సజ్జనుని ఎకసెక్కము లాడి గేలి చేసి అవమానిస్తారు. ఉదాహరణకు, కోకిల పొరపాటున

ఇకుల గుంపును సమీపిస్తే, అవి దానిని ముక్కులతో పొడిచి, కాళ్ళతో తన్ని శరీరాన్ని బాధపడేటట్లు చేసి, తరిమివేస్తాయి.

Meaning: A good man should never get familiar with strangers without knowing enough about them. They can ridicule him and make fun of him if they are evil men. Crows gather together to drive away the cuckoo, with their maddening cawing.

ridicule = ఎగుతారి, పరిషోసం

Moral: Keep evil people at a safe distance.

99. స్థిరతర భర్మపర్తన బ్రసిధ్దికి నెక్కిన వాని నొక్కము
ఘృణదతినీచ వాక్యముల గాదని పల్చిన సమ్మహిత్తుడుం
గొరత వహింప దయ్యెడ, నకుంరిత పూర్ణ సుధా పయోధిలో
నరుగుచు గాకి రెట్ట యిడినందున నేమి కొరంత, భాస్కరా!

అవం : సత్త్వపర్తన గల్లి పేరు ప్రభాతులు సంపాదించిన పెద్ద మనిషిని, ఒక ముష్మరుడు నీచ వాక్యాలతో దూషించితే, ఆ మహాత్మని గొప్పతనానికి లోటుగల్లదు. పూర్ణంగా వుండి అలలతో వుప్పుంగే, క్షీర సాగరంపైన ఒక కాకి రెట్ట వేసినంత మాత్రాన ఆ సముద్రం యొక్క ఘనత తగ్గిపోదు కదా. ఉక్క అరచినంత మాత్రాన వినుగు విలువ తగ్గిపోతుందా!

సితి : నీచుల మాటలు పట్టించుకోకూడదు.

అర్థాలు : సుధాపయోధి = పాల సముద్రం; ముష్మరుడు = చెడ్డవాడు

Meaning: A noble man with character earns name and fame. Even if an evil man were to hurl abuses at him, still his greatness will in no way be less. An ocean of milk does not become impure because of a single crow's dropping. It remains pure, with its billowing waves and remains the same mighty ocean.

Hurl = throw

Billows = rising waves

Moral: Never give importance to the words of a bad man.

100. బలవంతుడు పై నెత్తిన
 బలహీనుడు, ధనము గోలుపదిన యుతడు, ప్రము
 చ్చిల వేచువాడు, గాము
 కుల చిత్తుడు నిద్రలేక కుందుడు రథిపా!

- అంధ్ర మహాభారతం

భావం : బలవంతునిచే దాడి చేయబడిన బలహీనుడు, ధనాన్ని పోగొట్టుకొన్న వాడు, దొంగతనం చేయాలని వేచియుండేవాడు, కామ వికారంతో మనస్సు వికలమైనవాడు, ఎప్పుడు ఏ ఆపద వస్తుందేనన్న భయంతో నిద్రలేకుండా దుఃఖిస్తూ వుంటారు.

నీతి : దురాలోచనాపరులకే నిద్ర రాదు.

ఆధారాలు : ప్రముచ్చిలుట = దొంగిలించుట; పైనెత్తిన = మీదపడిన

వాయాఘ్యానం : నిద్ర లేకుండ, ఎప్పుడు ఏడుస్తుందేవారిని గూర్చి యిచ్చట చెప్పబడింది. బలవంతునిచే దాడిచేయబడిన వానికి, ఎప్పుడు టడిపోతానో అని భయం పట్టుకొంటుంది. జూదంలోనో, గుర్తవు పందేలలోనో, ధనం పోగొట్టుకొన్నవాడు, తన బ్రదుకు ఏపోతుందో అని దిగులతో మునిగిపోతాడు. ఇంటికి కన్నం వేసి, దొంగతనం చేయాలని వేచియుండేవాడు, తనను ఎవ్వరు, ఎప్పుడు పట్టుకొని శిక్షిస్తారో అనే జంకుతో దిక్కులు చూస్తుంటాడు. ఒక స్త్రీపై వాయాఘ్యాహంతో, కామోద్రేకాన్ని అణచుకోలేనివాడు వికలమైన మనస్సుతో అలమటిస్తుంటాడు. ఏరు నిద్రపట్టక, మనశ్శాంతి లేక ఏడుస్తుంటారు.

Meaning: A weak man opposed by a mighty man, a man who has lost all his wealth, a thief who waits to break into a house and a man blinded by passion can never hope to sleep peacefully, as they are always afraid of what may happen, and suffer deep anxiety.

Moral: Evil minded people can never enjoy sound sleep.

101. ధనమును విద్యుత్తు వంశం
 బును దుర్ముతులకు మదంబు పొనరించును స
 జ్ఞసులైన వారి కడకువ
 యును, వినయము నివియ తెచ్చు సుర్యీనాథా!

- అంధ్ర మహాభారతం

భావం : ధనం, విద్యుత్తు, వంశం అనేవి దుర్ముతులకు మదం కల్పిస్తాయి. అవే సన్మార్గుల విషయంలో అణకువ, వినయం కల్పిస్తాయి.

నీతి : పాలు త్రాగిన పాము విషం కక్కుతుంది. అదే పాలు త్రాగిన పునకం విక్ష్యానం పెంచుకొంటుంది.

వ్యాఖ్యనం : మంచి వంశంలో జన్మించడం, విద్య నేర్చడం, ధనాన్ని ఆర్థించడం మనిషిలో మార్ప తెస్తాయి. దుర్జనుల విషయంలో అవి మదాన్ని, అహంకారాన్ని కల్గిస్తాయి. సజ్జనుల విషయంలో, అవి అఱకువ, వినయం కల్గిస్తాయి.

Meaning: Wealth, scholarship and birth in a noble family make evil men proud and arrogant, while good men with the same advantages learn to be humble, and have no arrogance at all.

Moral: A snake drinks milk and spits out poison. A dog drinks milk and learns to be loyal and true to its master.

**102. ఆకాశంబునుండి శంభుని శిరం బందుండి శీతాది సు
శ్లోకంబైన హిమాది సుండి భువి భూలోకంబునందుండి యు
స్తోకాంభోధి పయోధి సుండి పవనాంధోలోకముం జేరె గం
గాకూలంకష పెక్కు భంగులు వివేక త్రష్ణ సంపాతముల్.**

- భర్తృహరి

అవం : భగీరథుడు తపస్సు చేసి ఆకాశగంగ భూలోకానికి వచ్చేటట్లు చేశాడు. గంగానది మొదట శివుని శిరస్సు మీద, తర్వాత హిమాలయ పర్వతం మీద, తదుపరి భూలోకం మీద, అటు పిమ్మట సముద్రంలోకి సముద్రం సుండి పాతాళలోకంలోకి పడిపోతుంది. అంటే ఉన్నత స్తానం ఒకతపు కోల్పేయినవాడు, ఎన్నో విధాలుగా క్రిందికి జారిపోతూ చివరకు అధోగతి పాల్చితాడు.

సీతి : కొండపై సుండి జారిన రాయి, ఎక్కడ పడి ఆగుతుందో శెలియదు.

వ్యాఖ్యనం : ఆకాశగంగ, పాతాళలోకానికి చేరిన పద్మతిని గూర్చి యిచ్చట చెప్పబడింది. మొదట గంగానది ఆకాశంలో వుండేది. అది జారి శివుని జటాజూటంలో పడింది. అక్కడి సుండి జారి హిమాలయపర్వతం మీద పడింది. అందుండి జారి భూలోకానికి చేరుకొన్నది. అక్కడ సుండి సముద్రంలోకి చేరి పోయింది. అక్కడ సుండి పాతాళలోకంలోకి పడిపోయింది. ఇదే విధంగా, ఒక్కసారి ఉన్నతస్తానంలో పట్టుకోల్పేయిన వ్యక్తి ఎన్నో విధాలుగా క్రిందికి జారిపోయి చివరకు అట్టడుగు చేరుకొంటాడు.

Meaning: Bhagiratha performed severe penance and brought the Ganga from the sky to the earth. The holy river first descended to the locks of Lord Siva and then on to the Himalayas. From the Himalayan peaks the river flows down to the plains. Finally it joins the sea and moves on into the netherworld, Patala. Similarly, a man who has attained the highest peak of success loses it and slides down, descending till he finally disappears into oblivion.

Oblivion = state of being forgotten.

Moral: No one can predict where a stone rolling down the mountain side will come to a stop.

103. సందు దొరికెనేని సదియు చప్పుడు లేక
మేతమేయువాడు నేతయుగునె?
చేను మేయు కంచె సేమమ్ము సరయునా
వాస్తవమ్ము నార్ల వారి మాట!

భావం : ఏ మాత్రం సందు దొరికినా, సది చప్పుడు లేకుండ ప్రజాధనాన్ని ప్రొంగేవాడు నిజమైన నాయకుడు కాలేదు. చేనునే భక్తించే కంచె, చేను యొక్క క్షేమాన్ని గూర్చి అలోచించడు గదా!

నీతి : ప్రజాక్షేమం కేసం పనిచేసేవాదే నిజమైన నాయకుడు.

వ్యాఖ్యానం : ప్రజాధనాన్ని ప్రొంగేవారిని గూర్చి యిచ్చట చెప్పబడింది. ఏ విధంగా ప్రజాధనాన్ని ప్రొంగుదామా అని కొండరు కనిపెట్టుకొని వుంటారు. సందు దొరికితే చాలు సది చప్పుడు లేకుండ ఆ ధనాన్ని వారు వేస్తారు. అటువంటి వారికి వారి స్వార్థమే కాని దేశ క్షేమం ముఖ్యం కాదు. అట్టి వారికి రాజ్యాధికారం ఇష్టవుండదు.

Meaning: A man can never be a true leader of the people if he quietly embezzles public funds. A fence which grazes on a field it is supposed to protect, can never work for its welfare.

Embezzle = steal

Moral: A true leader works for the welfare of the people.

106. ఎంత చదువు చదివి యొన్ని నేర్చినగాని
హీనుడవగుణంబు మానలేదు
బొగ్గు పాలగడుగ బోపునా మలినంబు
విశ్వదాభిరామ విసురవేమ!

భావం : ఎన్ని విద్యలు నేర్చినా, హీనుడైనవాడు దుర్భఱాన్ని వదులుకోదు. బొగ్గును పాలతో కడిగినంత మాత్రాన, దాని మాలిన్యం పోదు గదా.

నీతి : ఎన్ని విద్యలు నేర్చినా, అల్పాడు తన దుర్భఱాన్ని వదలదు.

Meaning: No amount of education can change an evil man to become good and noble. Cleaning coal with milk is of no use as it will remain black.

Moral: An evil man cannot change for the better, however much we may try.

108. కొంచెపునరుసంగతిచే

అంచితముగ కీడు వచ్చు నది యొట్లన్ను
కించిత్తు నన్ని కుట్టిన
మంచమునకు చేటు వచ్చు మహిలో సుమతీ.

భావం : ఒక నన్ని చేరినందువల్ల మంచాన్ని వేడి నీళతో కడగడం, కర్రతో కొట్టడం ఇరుగుతుంది. అలాగే ఒక అల్పదు నీవు చేసే సత్కార్యంలో జేరితే ఆ సత్కార్యానికి భంగం కల్గుతుంది.

నీతి : ఇంత నిష్పరష్ట చాలు, ఇల్లు తగలబెట్టడానికి.

Meaning: One bed bug alone can drive people to wash their cots with hot water. The beds are thoroughly beaten and shaken with sticks. If one evil man has a part to play in any good project, it is bound to fail.

Moral: One spark is enough to set fire to, and destroy a house.

109. ఎప్పుడు దప్పులు వెదకెడు

అప్పురుషుని గొల్ప గూడదది యొట్లన్ను
సర్పంబు పడగనీడను
గప్ప వసించిన విధంబు గదరా సుమతీ.

భావం : ఎప్పుడును తప్పులు పట్టేవాని క్రింద పనిచేయడం, పాము పడగ నీడలో కప్ప నివసించినట్లంటుంది. ఆ పాము ఏదో సాకు పెట్టి కప్పను మ్రొంగపచ్చ. కాబట్టి అట్టివాని వద్ద కొలువు చేయగూడదు.

నీతి : పిల్లలో ఎలక చెలగాట మాడగూడదు.

Meaning: Working with a man who is forever finding fault with one's service, is like a frog living in the shade of a cobras' hood. The snake is sure to find an excuse any moment to swallow the frog. One should never work under such a man.

Moral: Never play a cat and mouse game.

110. దగ్గర కొండము చెప్పెడు

ప్రెగ్గడపలుకులకు రాజు ప్రియుడై మరి తా
నెగ్గ బ్రజకాచరించుట
బొగ్గులకై కల్పతరుపు బొడుచుట సుమతీ.

భావం : రాజునవాడు తన దగ్గర చేరి, కొండములు చెప్పే మంత్ర మాటల్ని నమ్మి, తన ప్రజలకు కీడు చేయకూడదు. అట్లా కీడు చేయడం, కోరికలన్నింటిని తీర్చే కల్పవృక్షాన్ని బొగ్గుల కోసం కొట్టివేసినట్లపుతుంది.

నీతి : కొండములు చెప్పేవాట్లి దగ్గరకు రాశేయకూడదు.